

Maria de Jong-de Kruijf en Kartica van der Zon
 Mr. drs. M.P. de Jong-de Kruijf en mr. K.A.M. van der Zon zijn
 beiden als promovenda verbonden aan de afdeling Jeugdrecht
 van de Universiteit Leiden. Zij verrichten promotieonderzoek
 naar gesloten jeugdhulp respectievelijk pleegzorg.

‘Directe’ participatie van minderjarigen bij de
 gerechtshoven in Nederland

Hoger beroep tegen een uithuisplaatsingsbeslissing en de rol van de minderjarige

Kinderen hebben het recht om gehoord te worden in alle beslissingen die hen aangaan (art. 12 IVRK). Wanneer het gaat om een uithuisplaatsing, roepen de gerechtshoven alle minderjarigen van 12 jaar en ouder op. Kinderen jonger dan 12 jaar kunnen worden uitgenodigd om hun mening kenbaar te maken (art. 809 Rv). Hoe wordt bij de Nederlandse gerechtshoven omgegaan met dit hoorrecht van minderjarigen? En wat gebeurt er vervolgens met de informatie die tijdens het gesprek naar voren komt? De auteurs woonden uithuisplaatsingszaken bij de gerechtshoven bij om een antwoord te vinden op deze vragen.

1. Participatie van kinderen in familierechtelijke procedures

Kinderen worden van oudsher zo veel mogelijk buiten familierechtelijke procedures gehouden. In Nederland werd het hoorrecht van de minderjarige in familiezaken in 1982 ingevoerd.¹ In de afgelopen decennia is steeds meer het belang onderkend, mede onder invloed van art. 12 IVRK, van het betrekken van de minderjarige bij beslissingen die hem² aangaan. De

beslissing om een kind uit huis te plaatsen behoort tot een van de meest ingrijpende juridische beslissingen voor een kind en zijn ouders. In Nederland hebben kinderen van 12 jaar en ouder voor wie een machtiging uithuisplaatsing wordt verzocht de mogelijkheid om hun mening kenbaar te maken (art. 809 Rv; voor gesloten plaatsingen geldt art. 6.1.10 Jeugdwet). Is de minderjarige jonger dan 12 jaar, dan *kan* de kinderrechtster hem uitnodigen voor de zitting (art. 809 Rv). Ook in hoger beroep hebben 12-plussers de mogelijkheid om

¹ *Kamerstukken II 1979/80, 16127, 2, Stb. 1982, 315.*

² Voor de leesbaarheid wordt in het vervolg gesproken over ‘hem’ en niet over ‘hem of haar’.

hun mening kenbaar te maken. Normaliter gebeurt dat in een zogenaamd kindgesprek³ voorafgaand aan de zitting. Volgens de professionele standaard kindgesprekken⁴ die in het afgelopen jaar voor het eerst is opgesteld, is het doel van het kindgesprek:

“(…) om uitvoering te geven aan het recht tot participatie en het recht om gehoord te worden. De nadruk ligt op het bieden van ruimte aan het kind, zodat het zijn ‘stem’ kan laten horen. Informatievergaring is niet het primaire doel, maar vloeit onvermijdelijk voort uit het gesprek. Het loopt in elkaar over.”

1.1 Onderzoeksvraag

Hoe wordt dit doel in de praktijk bereikt en wat gebeurt er vervolgens met de informatie die tijdens het gesprek naar voren komt? In ons onderzoek is gekeken naar de deelname van minderjarigen in hogerberoepszaken aan een zitting die uitmondt in een uithuisplaatsingsbeslissing. De vraag die in deze bijdrage centraal staat, luidt:

(a) Op welke wijze participeert de minderjarige in hoger beroepszaken aangaande zijn uithuisplaatsing en (b) op welke wijze is dit terug te vinden in de beschikking?

Het onderzoek richt zich op uithuisplaatsingen in het kader van art. 1:265b BW, die voornamelijk onder te verdelen zijn in pleegzorgplaatsingen en plaatsingen in een residentiële instelling. Daarnaast worden ook plaatsingen in een accommodatie voor gesloten jeugdhulp⁵ meegenomen (hoofdstuk 6 van de Jeugdwet). In deze zaken is het doorgaans de minderjarige zelf die in hoger beroep gaat tegen de plaatsing.⁶ In de procedure kan de mening van de minderjarige op verschillende wijzen naar voren komen. In deze bijdrage onderzoeken we slechts *directe* vormen van participatie, te weten brieven van het kind aan de rechter, een videoboodschap, kindgesprekken of de aanwezigheid van het kind op de zitting. In het dossier is tevens informatie terug te vinden over *indirecte* vormen van participatie van kinderen, bijvoorbeeld doordat zijn mening wordt weergegeven in het raadsrapport

Kinderen zijn zelf van mening dat van alle mensenrechten het recht op participatie het minst wordt nageleefd.

van de Raad voor de Kinderbescherming.⁷ Deze vorm van participatie is in ons onderzoek buiten beschouwing gelaten.

Ten slotte zij aangetekend dat niet altijd is te achterhalen wat nu precies de doorslag heeft gegeven voor een bepaalde beslissing. Ten eerste omdat in de Nederlandse traditie rechterlijke beslissingen niet uitgebreid worden gemotiveerd en ten tweede vanwege het ‘geheim van de raadkamer’ en de daarmee samenhangende beperkingen van dit onderzoek.

1.2 Relevantie van het onderzoek

In internationaal juridische documenten is steeds meer aandacht voor het recht van het kind om gehoord te worden. Meest in het oog springend is natuurlijk art. 12 IVRK, dat onder andere het recht om gehoord te worden in iedere gerechtelijke procedure omvat. Dit artikel heeft veel aandacht gegeneerd, die vervolgens heeft geleid tot bijvoorbeeld een *General Comment* van het VN-Kinderrechtencomité over het recht van de minderjarige om gehoord te worden.⁸ Specifiek voor de uithuisplaatsingsbeslissing wordt het recht om gehoord te worden herhaald in art. 9 lid 2 IVRK. Meer recent wordt de participatie van kinderen bij uithuisplaatsingsbeslissingen benadrukt in de *Guidelines for the alternative care of children*.⁹ Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft tot op heden geen zaak voorgelegd gekregen waarin expliciet werd geklaagd over een schending van het recht van het kind om gehoord te worden.¹⁰ Wel heeft het hof laten zien veel waarde te hechten aan het recht van het kind om gehoord te worden en het betrekken van zijn mening bij de beslissing.¹¹ Ook wanneer het om hele jonge kinderen gaat, lijkt het hof ervan uit te gaan dat het kind in beginsel gehoord moet worden.¹² Het EHRM betreft de mening van het kind dan ook bij de eigen overwegingen.¹³

3 Bij de rechtbanken en gerechtshoven is het sinds kort gebruikelijk om niet meer te spreken van kinderverhoor maar van kindgesprek. De term ‘kinderverhoor’ zou te veel worden geassocieerd met het jeugdstrafrecht.

4 Vastgesteld door het LOVF-Hoven, 24 maart 2015. Op te vragen bij de Raad voor de rechtspraak.

5 Omdat alle geobserveerde zaken betreffende een gesloten uithuisplaatsing dateren van vóór 1 januari 2015, wordt bij de bespreking van deze zaken de oude term ‘gesloten jeugdzorg’ gebruikt.

6 In een dergelijke procedure wordt de minderjarige – in tegenstelling tot de procedure in het kader van art. 1:265b BW – geacht processueel bekwaam te zijn (art. 6.1.1 lid 2 jo art. 6.1.7 lid 7 Jeugdwet). Ten aanzien van kinderen jonger dan 12 jaar geldt dat zij slechts dan processueel bekwaam worden geacht, indien zij in staat kunnen worden geacht tot een redelijke waardering van hun belangen ter zake (art. 6.1.2 lid 2 Jeugdwet).

7 Het Kwaliteitskader van de Raad stelt dat met de in het onderzoek van de Raad betrokken kind/jongere een gesprek plaatsvindt. Indien niet met het kind/de jongere vanwege zijn leeftijd of ontwikkelingsniveau kan worden gesproken, dient dit kind in ieder geval door de raads onderzoeker te worden gezien. Wanneer het niet mogelijk is het kind/de jongere te spreken of te zien, wordt dit in het rapport gemotiveerd vermeld (Kwaliteitskader van de Raad voor de Kinderbescherming, Utrecht: januari 2013, p. 16).

8 VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *General Comment no. 12: The right of the child to be heard* (1 juli 2009, CRC/C/GC/12).

9 UN Document A/RES/64/142, par. 7 en 57.

10 Dit recht zou bijv. kunnen worden ingelezen in art. 6 EVRM, of als procedureel vereiste voortvloeiend uit art. 8 EVRM. Zie hierover A. Daly, ‘The right of the child to be heard and the emerging law of the European Court of Human Rights’, *The International Journal of Human Rights* 2011, p. 441-461.

11 Zie o.m. EHRM (Kleine Kamer) 11 oktober 2001, nr. 30943/96 (*Sahin/Duitsland*), par. 47-48; EHRM (Grote Kamer) 8 juli 2003, nr. 30943/96 (*Sahin/Duitsland*), par. 73-75 en EHRM 9 mei 2006, nr. 18249/02 (*C./Finland*), par. 57.

12 Zie EHRM (Kleine Kamer) 11 oktober 2001, nr. 30943/96 (*Sahin/Duitsland*), par. 47-48 en EHRM (Grote Kamer) 8 juli 2003, nr. 30943/96 (*Sahin/Duitsland*), par. 73-75.

13 Zie o.m. EHRM 28 oktober 2010, nr. 52502/07 (*Aune/Noorwegen*); EHRM 23 september 1994, nr. 19823/92 (*Hokkanen/Finland*) en EHRM 9 juni 1998, nr. 22430/93 (*Bronda/Italië*), par. 62.

Binnen de Raad van Europa en de Europese Unie is in de afgelopen jaren de deelname van kinderen aan juridische procedures speerpunt van het kinderrechtenbeleid geworden.¹⁴

Om te komen tot een strategie voor de kinderrechter heeft de Raad van Europa onderzoek gedaan naar de ervaringen van Europese kinderen met hun rechten. Daarin komt naar voren dat kinderen zelf van mening zijn dat van alle mensenrechten het recht op participatie het minst wordt nageleefd. Als belangrijk obstakel noemen kinderen zelf de leeftijdsgrenzen die vaak verbonden zijn aan het recht om gehoord te worden.¹⁵ Kinderen die jonger zijn dan de genoemde leeftijdsgrens hebben moeite om hun mening kenbaar te maken. Onderzoek naar uithuisplaatsingsbeslissingen laat zien dat betrokkenheid in het beslisproces de kans op een succesvolle, stabiele plaatsing vergroot en het kan bijdragen aan de veiligheid en het welzijn van het kind.¹⁶

2. Onderzoeksmethode van het veldonderzoek

Gedurende de periode september 2013–maart 2015 hebben wij bij de vier gerechtshoven¹⁷ 59 uithuisplaatsingszaken bestudeerd (het dossier en de eindbeschikking) en geobserveerd (tijdens de zitting en – in sommige gevallen – bij het kindgesprek).¹⁸ Deze zaken zijn niet vooraf geselecteerd, maar de zaken die in het onderzoek zijn betrokken, werden tijdens de observatieperiodes bij de vier gerechtshoven behandeld. Vooraf ontvingen de ouders een brief waarin zij werden geïnformeerd over dit onderzoek en hen om toestemming voor onze aanwezigheid werd verzocht. In zaken betreffende een gesloten uithuisplaatsing werd tevens om toestemming van de jeugdige zelf gevraagd. In het dossier is gezocht naar de

Kinderen die jonger zijn dan de leeftijdsgrens hebben moeite om hun mening kenbaar te maken.

mening van het kind. Deze kwam bijvoorbeeld naar voren doordat er een brief in het dossier zat of een videoboodschap. Tijdens de zitting en het kindgesprek is gebruikgemaakt van de methode van niet-participerende observatie¹⁹ waarbij de voorzitter aan het begin van de zitting of het kindgesprek kort aandacht vroeg voor onze aanwezigheid om zo de toestemming van de ouders (en/of de minderjarige) te verifiëren. Op de zitting werd een observatielijst

bijgehouden (duur van de zitting, aanwezigen, volgorde waarin procesdeelnemers aan het woord kwamen, wijze waarop het kindgesprek werd weergegeven, in hoeverre het welbevinden en de mening van de minderjarige ter sprake kwamen enzovoort). Ook werd de zitting gebruikt om een goed beeld van de zaak te kunnen vormen. Tijdens het kindgesprek werd het gesprek letterlijk genoteerd. Vanwege het raadkamergeheim mochten we niet in de raadkamer aanwezig zijn. Wel konden we alle beschikkingen inzien.

3. Algemene bevindingen

Tijdens het onderzoek zijn in totaal 59 zaken²⁰ betreffende 88 minderjarigen bijgewoond. 31 kinderen waren ten tijde van de zitting 12 jaar of ouder. Partijen gingen het vaakst in beroep tegen de verleende beslissing tot pleegzorgplaatsing.²¹ Opvallend is dat in 10,2 procent van de gevallen hoger beroep werd aangetekend tegen een uithuisplaatsing bij de andere ouder.

Tabel 1. Typen bestreden uithuisplaatsingen (N=59)

Pleegzorgplaatsing	34	57,6%
Plaatsing in een (niet-gesloten) instelling	9	15,2%
Plaatsing in gesloten jeugdzorg	6	10,2%
Uithuisplaatsing bij vader	5	8,5%
Uithuisplaatsing bij moeder	1	1,7%
Crisisplaatsing	1	1,7%
Logeerhuis	1	1,7%
Terugplaatsing naar huis vanuit een pleeggezin	2	3,4%
Totaal	59	100%

In de meerderheid van de geobserveerde zaken ging de moeder in hoger beroep (61 procent).²² In 6 van de 59 zaken ging de minderjarige in hoger beroep. In vijf zaken betrof dit een minderjarige die in een instelling voor gesloten jeugdzorg

14 Zie voor de Raad van Europa: Committee of Ministers of the Council of Europe, *Building a Europe for and with children. Strategy 2009–2011*, aangenomen op 27 november 2008 en meer specifiek de richtlijnen op dit punt: Committee of Ministers of the Council of Europe, *Guidelines on childfriendly Justice*, aangenomen op 17 november 2010. Voor de Europese Unie kan worden gewezen op Europese Commissie, *EU-agenda for the rights of the child*, aangenomen op 15 februari 2011, par. 2.1 en de voorlopige versie van de nieuwe strategie: Council of Europe, *Children's human rights. Council of Europe Strategy for the rights of the child 2016–2021* (2nd-draft), 26 mei 2015.

15 Council of Europe, *Children's human rights. Council of Europe Strategy for the rights of the child 2016–2021*, p. 8. Zie tevens het proefschrift van S.E. Rap, *The participation of juvenile defendants in the Youth Court* (diss. Utrecht), Amsterdam: Amsterdam University Press 2013, waarin de participatie van jeugdige verdachten in het jeugdstrafproces is onderzocht.

16 S.A. Vis et al., 'Participation and health. A research review of child participation in planning and decision-making', *Child and Family Social Work* 2011, p. 325-35; M.J. Lindsay, 'Involving young people in decision-making', *Children Australia* 1995, p. 39-42.

17 Hof Amsterdam, hof Den Haag, hof Den Bosch en hof Arnhem-Leeuwarden, locatie Leeuwarden.

18 Met dank aan de masterstudenten Jeugdrecht Lieke Meijer, Tamara Schalk en Denise Verkroost voor hun hulp bij het uitvoeren van de observaties en het doen van dossieronderzoek.

19 Zie N. Doornbos, 'Observeren in de rechtszaal', *ReM* 2014, nr. 3, over de methodologie van observatieonderzoek in de rechtszaal. Zie voor een vergelijkbaar observatieonderzoek naar de praktijk van de OM-afdoening voor minderjarige verdachten S.E. Rap, 'De praktijk van de OM-afdoening voor minderjarige verdachten', *JIP* 2015, nr. 3, p. 19-24.

20 Vijftien zaken in Amsterdam, zeventien zaken in Den Bosch, twaalf zaken in Den Haag en vijftien zaken in Leeuwarden.

21 Tot pleeggezinplaatsingen worden ook gerekend: Gezin Op Maat (GOM), gezinshuis, professioneel opvoedingsgezin en een therapeutisch gezinshuis.

22 Overigens was in slechts 5 à 6 (dit was niet altijd duidelijk) van de 59 bestudeerde zaken sprake van ouders die nog bij elkaar wonen.

verbleef.²³ In slechts drie gevallen ging een professionele instantie in hoger beroep (twee keer BJAA,²⁴ één keer de Raad voor de Kinderbescherming).

Tabel 2. Verzoekende partij in hoger beroep (N=59)

Moeder	36	61%
Vader	10	16,9%
Minderjarige	6	10,2%
Bureau Jeugdzorg/Raad voor de Kinderbescherming	3	5,1%
Ouders gezamenlijk	2	3,4%
Pleegouders	2	3,4%
Totaal aantal verzoekers	59	100%

Als we kijken naar de inhoudelijke beslissingen die het hof neemt, zien we dat in bijna driekwart van de gevallen de uitspraak van de rechtbank werd bekrachtigd.

Tabel 3. De beslissing van het hof (N=59)

Bekrachtiging	43	72,9%
Vernietiging	5	8,5%
Machtiging verleend voor kortere duur	3	5,1%
Overig*	7	11,8%
Aanhouding van de beslissing	1	1,7%
Totaal aantal beschikkingen	59	100%

* Vernietiging of verwerping van het hoger beroep vanwege onvoldoende belang/niet-ontvankelijkheid.

In tabel 4 is te zien dat met iets meer dan de helft van de kinderen die door het hof zijn uitgenodigd, een kindgesprek is gehouden. Van de 31 kinderen die 12 jaar of ouder zijn, kozen 5 van hen er uiteindelijk voor om niet te participeren (16,1 procent).

Tabel 4. Participatie van minderjarigen (N=88)

	Kinderen jonger dan 12 jaar*	Kinderen 12 jaar en ouder
Kindgesprek	–	16
Kindgesprek + brief	1 (meisje van 9 jaar)	5
Zitting bijwonen	–	7
Brief	–	2
Brief + videoboodschap	–	1
Via een advocaat ter zitting	1 (meisje van 11 jaar)	–
Participatie	2	26
Geen participatie	55	5
Totaal aantal kinderen	57	31

23 In de resterende zaak ging een 17-jarig meisje in hoger beroep dat in een residentiële instelling verblijft. Zij wordt niet-ontvankelijk verklaard.

24 Tot 1 januari 2015 werd gesproken van Bureau Jeugdzorg. BJAA is Bureau Jeugdzorg agglomeratie Amsterdam.

* Ter aanvulling: negen kinderen waren 10 of 11 jaar oud. Een van deze meisjes verbleef in gesloten jeugdzorg en is door haar advocaat vertegenwoordigd op zitting. De rest van de 10- en 11-jarigen werd niet uitgenodigd om een brief te schrijven of voor een kindgesprek te komen. Onbekend is of het hof voor kinderen die bijna 12 jaar oud zijn, extra grondig nagaat of het kind in kwestie kan worden gehoord.

4. Vormen van directe participatie in de praktijk

Hierna zullen we de verschillende participatiefasen bespreken, waarbij we beginnen met de voorbereiding op de zitting, dan inzoomen op het kindgesprek zelf en uiteindelijk ingaan op de terugkoppeling ter zitting na het kindgesprek.²⁵

4.1 Voorbereiding

Het VN-Kinderrechtencomité geeft aan dat kinderen voorafgaand aan het kindgesprek goed moeten worden voorbereid. Niet alleen moet worden aangegeven wanneer het gesprek plaatsvindt, maar ook hoe en waar en wie er nog meer aanwezig zullen zijn.²⁶ In Nederland begint voorbereiding van het kind (doorgaans ouder dan 12 jaar) vaak met de oproep tot het kindgesprek. Deze wordt per brief aan de minderjarige verzonden.²⁷ Daarin staat uitgelegd waarover het gesprek gaat en waar en wanneer het plaatsvindt. Niet wordt aangegeven wie er aanwezig zijn bij het gesprek, hoewel wel wordt genoemd dat de ouders en de advocaat niet aanwezig zijn. Van de vijf minderjarigen in dit onderzoek die geen gehoor gaven aan de uitnodiging was het slechts eenmaal niet duidelijk waarom de minderjarige niet kwam. Een van deze vijf kinderen koos ervoor om niet naar het hof te komen omdat de psycholoog dit geadviseerd had aan de minderjarige. Het lijkt er dan ook op dat de meeste minderjarigen op de hoogte zijn van de mogelijkheid om een gesprek te voeren met de raadshe(e)r(en).

Hoewel de meeste kinderen de brief dus wel ontvingen, wisten zij niet altijd goed wat ze moesten verwachten van het kindgesprek. Twee zusjes die samen met de raadsheeren spraken, gaven direct aan dat ze niet wisten waarom ze moesten komen. Toen de voorzitter vroeg of ze eerder bij de rechtbank waren geweest, gaven ze aan dat dat inderdaad zo was: "Wat gebeurde er toen?" "Die ging vragen stellen", "Waarover?" "Dat mijn broer geslagen werd."

Voor een andere jongen was het niet duidelijk dat het hof alleen over de uithuisplaatsing beslist. Hij vroeg de raadsheer om meer omgang met zijn ouder(s). De raadsheer reageerde daarop door te stellen dat nu alvast kon worden verteld dat de uitspraak daar niet over zou gaan. "Voor vragen over de omgang moet de jongere bij de gezinsvoogd zijn."²⁸ Uit ons onderzoek is

25 We hebben ervoor gekozen om in deze paragraaf het kindgesprek eruit te lichten.

26 VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *General Comment no. 12: The right of the child to be heard* (1 juli 2009, CRC/C/GC/12), par. 41.

27 De hoven hebben hiervoor een gezamenlijke standaardbrief vastgesteld. In de brief wordt verwezen naar een regionale folder over de invulling van het kindgesprek.

28 Overigens geldt deze onduidelijkheid niet alleen kinderen, maar ook ouders, betrokken hulpverlening (onduidelijkheid over de vraag of het om een toetsing *ad nunc* of een toetsing *ad tunc* draait) en zelfs advocaten hebben niet altijd duidelijk wat precies de mogelijkheden zijn van het hoger beroep.

niet duidelijk naar voren gekomen wie de minderjarige voorbereidt op het gesprek met de raadshe(e)r(en). Dit is evenmin bekend uit andere onderzoeken.

4.2 Het kindgesprek

“Experience indicates that the situation should have the format of a talk rather than a one-sided examination”,²⁹ zo geeft het VN-Kinderrechtencomité aan. De Raad van Europa stelt dat *“as far as appropriate and possible, interviewing and waiting rooms should be arranged for children in a child-friendly environment”*.³⁰ Kindgesprekken moeten zo vooral aan kinderen de ruimte geven om hun mening vrijelijk kenbaar te maken en praktische belemmeringen moeten uit de weg worden gegaan.

Hoe hier op praktische wijze invulling aan wordt gegeven, verschilt in Nederland per hof. Bij het ene hof is het gebruikelijk dat het gesprek plaatsvindt in de raadkamer, het andere hof houdt de kindgesprekken in de zittingszaal. Bij het hof Den Bosch is het gebruikelijk dat de raadsheren gedrieën het kindgesprek afnemen, bij de andere hoven gebeurt dat (meestal) door de voorzitter. Ook de tijd die wordt genomen voor het kindgesprek varieerde per hof: de gemiddelde duur van het kindgesprek varieerde tussen de 7,5 minuut bij het ene hof tot 19 minuten bij het andere hof.³¹ Een jongen van 12 jaar maakte direct duidelijk dat de aanwezigheid van drie raadsheren bij het kindgesprek wel wat imponerend is. Met een boos gezicht merkt hij op: *“Zo lijkt ik wel een boef – dat ben ik helemaal niet.”*

Planning

Opvallend is ook de planning van het kindgesprek. Een van de vier onderzochte hoven plant het kindgesprek niet voorafgaand aan de zitting met de ouders, maar aan het begin van de zittingsdag. De minderjarige wordt in die gevallen door de gezinsvoogd naar het hof gebracht en kan na het gesprek gewoon weer naar huis of naar school. Een dergelijke planning voorkomt dat minderjarigen op de gang onverhoopt hun ouders tegenkomen. Een van de minderjarigen die niet kwam, gaf daarvoor als reden dat hij niet de kans wilde lopen zijn moeder op de gang tegen te komen. Een ander voordeel lijkt te zijn dat minderjarigen niet na het gesprek nog drie kwartier in de hal moeten wachten totdat de zitting is afgelopen. Geen van de hoven kent een speciale wachtruimte voor kinderen. Ook kwam er vrijwel nooit iemand met de minderjarige mee om hem gezelschap te houden tijdens het kindgesprek of in de hal.

De meeste kinderen wisten niet altijd goed wat ze moesten verwachten van het kindgesprek.

Doel van het gesprek

Over het algemeen lijken de kindgesprekken die door de verschillende raadsheren worden gevoerd op elkaar. Wel hebben raadsheren allen hun eigen aanpak. Er waren raadsheren die de jongere zelf op de gang ophaalden of de zaal inliepen om de minderjarige met een hand te begroeten, maar de meesten wachtten tot de bode of de secretaris de minderjarige de zaal inbracht en zijn plaats in de zaal of raadkamer wees. Zodra het gesprek begon, stelde ongeveer de helft van de raadsheren zich voor, de andere helft begon met een formulering als: ‘Ga lekker zitten, heb je een goede reis gehad?’ Wel werd daarna bijna in alle gevallen gevraagd of de jongere zelf wist ‘waarom hij hier is’.

Wat nu precies het doel van het gesprek is, bleef vaak een beetje in het midden. Veelal ging het gesprek over de huidige situatie van het kind. Zo werd in vrijwel alle zaken besproken hoe het gaat op de nieuwe woonplek, hoe het toekomstperspectief van de minderjarige eruitziet en hoe het op school gaat. Naar de omgang met de ouders wordt in alle zaken geïnformeerd, maar naar de hulpverlening wordt maar weinig gevraagd en ook het contact met de gezinsvoogd komt bijna nooit ter sprake. Ook het contact met broertjes en zusjes, de vrienden van de minderjarige en de situatie thuis kwamen maar in weinig gesprekken aan bod.

Voor de jongeren zelf was het verlenen van de machtiging *an sich* meestal niet het belangrijkste onderwerp, vaak ging het om de gevolgen daarvan voor hun dagelijks leven – zoals afscheid van een verzorgpony of te laat op school komen als gevolg van de nieuwe vervoersregeling van logeerkamer naar school. Weer een ander kind vroeg aan de raadsheren waarom zijn vader opeens een DNA-test eist, hij was toch altijd gewoon zijn vader? Deze zorgen werden meestal niet tijdens de zitting doorgegeven aan de betrokkenen.

Voor de jongeren zelf was het verlenen van de machtiging *an sich* meestal niet het belangrijkste onderwerp, vaak ging het om de gevolgen daarvan voor hun dagelijks leven – zoals afscheid van een verzorgpony of te laat op school komen als gevolg van de nieuwe vervoersregeling van logeerkamer naar school. Weer een ander kind vroeg aan de raadsheren waarom zijn vader opeens een DNA-test eist, hij was toch altijd gewoon zijn vader? Deze zorgen werden meestal niet tijdens de zitting doorgegeven aan de betrokkenen.

Gesprekstechnieken

De raadsheren hanteerden verschillende gesprekstechnieken. Sommigen vroegen veel om verduidelijking en stelden vragen als: ‘Herken je dat?’, ‘Ik begrijp dat je dat zegt, maar is het niet ook zo dat ...?’ en ‘Klopt het als ik het zo zeg, want anders moet je het zeggen hoor?’ Er waren ook raadsheren die veel blijken gaven van dossierkennis. *“Je zusje was de 17de jarig, hoe was dat?”* of gaven zo nu en dan een uitleg: *“Hebben ze de uitslag van het onderzoek met je besproken?”* *“Nee.”* *“Wat ze zeggen is dat je nu vooral een stabiele omgeving nodig hebt.”* Waarop de minderjarige reageert met: *“Nou dat heb ik helemaal niet, er staat steeds een andere leider op de groep (...).”* Andere raadsheren kwamen minder gemakkelijk in gesprek, vielen halverwege het gesprek stil en vroegen dan plotsklaps: ‘Nou, vertel nog eens iets?’

Het lijkt er hiermee op dat doorvragen loont, evenals adequate dossierkennis – niet iedere raadsheer lijkt hierin even bedreven als de ander.

29 VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *General Comment no. 12: The right of the child to be heard* (1 juli 2009, CRC/C/GC/12), par. 43.

30 Committee of Ministers of the Council of Europe, *Guidelines on childfriendly Justice*, par. 62.

31 Zelf geven de hoven in de onlangs opgestelde professionele standaard dat de richttijd voor het kindgesprek 20 minuten is.

Foto: David Rozing/Hollandse Hoogte

Geheimhouding

Heikel punt tijdens de kindgesprekken was de vraag of hetgeen besproken is geheim moet blijven.³² Dat heeft te maken met de door het EHRM verlangde eisen voor een eerlijk proces – de ouder moet kunnen reageren op wat het kind stelt.³³ Het hof 's-Gravenhage heeft hier in 2009 over gesteld: *“Indien de minderjarige niet wenst dat van hetgeen hij zegt of schrijft ter zitting mededeling wordt gedaan, kan de rechter daarmee geen rekening houden.”*³⁴ Bij sommige hoven begon het gesprek daarom met de mededeling dat de jongere de raadshe(e)r(en) geen geheimpjes mag vertellen. De formulering was echter niet altijd even handig gekozen en we kregen tijdens de observaties de indruk dat de minderjarige vaak niet helemaal begreep wat hiermee werd bedoeld.

Het strekt tot aanbeveling om echt de tijd te nemen om dit uit te leggen en liever een keer extra te vragen of ze dit begrepen hebben. Soms kwam het voor dat kinderen hierdoor dichtsloegen. Een 12-jarig meisje dat bijna vier jaar uit huis geplaatst

was, schreef voorafgaand aan de zitting dat ze graag kwam praten over het verzoek van haar moeder tot opheffing van de uithuisplaatsing. Tijdens het kindgesprek werd ze direct gewaarschuwd dat de raadsheer informatie moest doorgeven tijdens de zitting – informatie die ze niet wilde delen, moest ze dan ook niet vertellen. Het meisje gaf vervolgens alleen nog gesloten antwoorden. In de loop van het gesprek vroeg de raadsheer: *“Was er niet nog iets wat je graag wilde vertellen?”* *“Nee.”* *“Omdat je zelf schrijft dat je wilt komen praten?”* *“Nee.”* Tijdens de zitting verklaarde de pleegmoeder hierover dat het meisje het lastig vindt dingen te zeggen die haar ouders misschien niet willen horen. Een mogelijke oplossing hiervoor kan zijn om de informatie in samenspraak met het kind te herformuleren op een wijze waar het kind wel mee instemt.³⁵

Afsluiting van het gesprek

De afsluiting van het kindgesprek bleef vaak kort. Bijna nooit werd aangegeven dat de raadsheer de mening van de minderjarige mee zal nemen in zijn beslissing of wanneer de uitspraak is. Ook werd meestal niet verteld dat de uitspraak ook aan de minderjarige zal worden toegestuurd. Natuurlijk zijn er ook voorbeelden van raadsheren – hoewel in de minderheid – die wel afsluiten met een uitleg van wat komen gaat. Zo stelt een van de raadsheren: *“Jouw mening is mij duidelijk. Ik kan niet zomaar zeggen: dan doen we dat zo, iedereen gaat straks zijn*

32 De professionele standaard kindgesprekken gaat uitgebreid op dit dilemma in. Uitgangspunt is dat met de minderjarige wordt besproken dat zijn verklaring in beginsel niet geheim kan blijven. De standaard doet hierover enkele praktische aanbevelingen aan de raadsheren omdat zij *“bij het kindgesprek het evenwicht (bewaken) tussen het recht op ‘hoor en wederhoor’ in de procedure en het risico dat de minderjarige zich tijdens het kindgesprek niet meer vrij voelt om bepaalde relevante informatie te delen of het risico dat het kind door het weergeven van de informatie aan ouders (nog meer) klem komt te zitten tussen de ouders”*.

33 EHRM 29 september 2006, nr. 12643/02, «EHRC» 2006/129 (Moser/Oostenrijk); zie ook M.R. Bruning, 'Equality of arms bij jeugdbescherming', *FJR* 2007, p. 1.

34 Hof 's-Gravenhage 17 juni 2009, ECLI:NL:GHSGR:2009:BJ3557.

35 Deze oplossing wordt ook genoemd in de Professionele standaard kindgesprekken van de gerechtshoven.

zegje doen. Maar jouw mening is wel van belang. Laat helder zijn dat het niet aan jou is om te kiezen, dat gevoel kun je soms wel hebben." Een andere raadsheer vroeg tijdens het gesprek meerdere malen of de minderjarige zelf nog iets wilde vertellen. Op het eind werd de jongen de mogelijkheid gegeven om, mocht hij nog iets vergeten zijn, de raadsheer in de komende week alsnog een brief te schrijven of te bellen.

5. Motiveringen naar aanleiding van het horen van een kind

In deze paragraaf presenteren we de onderzoeksresultaten ten aanzien van de wijze waarop de mening van het kind in de beschikkingen van het hof is terug te vinden. Zoals uit paragraaf 3 reeds is gebleken, participeerden 28 kinderen in de juridische procedure bij het hof.

Het VN-Kinderrechtencomité stelt dat "... the decision maker has to inform the child of the outcome of the process and explain how her or his views were considered".³⁶ In de *Guidelines on child friendly justice* wordt benadrukt dat vooral als de mening van het kind niet wordt gevolgd, de beslissing extra goed moet worden uitgelegd:

"(J)udgments and court rulings affecting children should be duly reasoned and explained to them in language that children can understand, particularly those decisions in which the child's views and opinions have not been followed".

In hoeverre is de participatie van de minderjarigen verwerkt en meegewogen in het eindoordeel van het hof inzake uithuisplaatsingsbeslissingen?

5.1 Kinderen jonger dan 12 jaar

Eén meisje van negen jaar mocht samen met haar zus van 12 jaar op eigen verzoek deelnemen aan een kindgesprek. Aan dit gesprek werd in de beschikking niet gerefereerd. De meisjes hadden beiden gezegd: *"We willen naar huis, maar alleen als het veilig is."* De raadsheer vroegen hier tijdens de zitting stevig op door in de richting van de ouders. In de beschikking wordt de onveilige thuissituatie uitgebreid besproken, maar het voorbehoud van de meisjes – dat op de zitting met de ouders zo nadrukkelijk ter sprake kwam – is in de beschikking niet terug te lezen.

Ook indirect horen kan, zeker bij jongere kinderen, van waarde zijn. In een zaak wordt ten aanzien van een 9-jarig meisje, dat verder niet door het hof gehoord is, opgemerkt dat *"X. aan de behandelende instelling heeft aangegeven dat zij veel vragen heeft voor haar moeder en eigenlijk heel boos is op de moeder en haar stiefvader."*

Het lijkt erop dat doorvragen loont, evenals adequate dossierkennis – niet iedere raadsheer lijkt hierin even bedreven als de ander.

Los van deze zaken, wordt in de overige zaken vooral verwoord hoe de betrokken jonge kinderen 'gedijen' bij de uithuisplaatsing. Bijvoorbeeld in het volgende voorbeeld van een slecht verlopen terugplaatsing bij de ouders:

"(...) daarnaast lieten de kinderen in de periode dat de omgang met de ouders (in aanloop naar terugplaatsing) wordt geïntensiveerd, grote gedragsproblemen zien, liet de hygiëne van de kinderen na een omgangsweekend te wensen over, had X. weer vaker somatische klachten en was er bij Y. sprake van terugval in zindelijkheid (...)"

Ook wordt vaak in de beschikking benoemd hoe alle partijen aankijken tegen het verloop van de uithuisplaatsing. Bijvoorbeeld in het geval van een jongetje dat uit huis geplaatst is bij zijn vader:

Moeder: "X. geeft vaak aan niet naar zijn vader toe te willen."

Vader: "X. is goed ingegroeid in mijn gezin."

Gezinsvoogd:³⁷ "X. is nu een blij jongetje dat zich leeftijdsadequaat ontwikkelt. (...) X. heeft 'zijn plekje' gevonden in het gezin van de vader en gedijt goed bij de structuur die hem daar wordt geboden."

De stem van het kind is in dergelijke zaken een door de rechter geïnterpreteerde en 'vertaalde' stem vanuit het narratief van de ouders en de hulpverleners bij het gezin. Hiervoor geldt dat van het grootste belang is dat duidelijk beschreven staat wie deze informatie gegeven heeft.

5.2 Kinderen ouder dan 12 jaar

De hoven gaan op verschillende manieren om met aanbeveling van het VN-Kinderrechtencomité om jegens de minderjarige inzichtelijk te maken hoe zijn inbreng is meegewogen. We onderscheiden drie categorieën:

1. de beschikking bevat *uitgebreide* informatie over hoe de mening van het kind is gewogen;
2. de beschikking bevat *summiere* informatie over hoe de mening van het kind is gewogen;
3. de beschikking bevat *geen* informatie over hoe de mening van het kind is gewogen.

Vervolgens wordt apart aandacht besteed aan de wijze waarop de mening van kind wordt gewogen in gesloten jeugdzorgzaken.

36 VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *General Comment no. 12: The right of the child to be heard* (1 juli 2009, CRC/C/GC/12), par. 45.

37 Het komt bij de hoven zeer vaak voor dat niet de eigen gezinsvoogd, maar een zittingsvertegenwoordiger van Bureau Jeugdzorg (nu Gecertificeerde Instelling) aanwezig is. Bij het hof Arnhem-Leeuwarden, locatie Leeuwarden, is altijd de eigen gezinsvoogd aanwezig. De eigen gezinsvoogd kan vaak veel gedetailleerder vertellen hoe het nu met de jongere gaat.

Ad 1. de beschikking bevat uitgebreide informatie over hoe de mening van het kind is gewogen

Uit een enkele beschikking blijkt heel duidelijk dat de stem van het kind heel zwaar is meegewogen en doorslaggevend is geweest in de beslissing van het hof. In de zaak waarin een 13-jarige jongen een videoboodschap had ingestuurd, overwoog het hof als volgt:

“Uit het dossier en het verhandelde ter zitting komt duidelijk naar voren dat X. niet meer bij zijn vader wil wonen. X. heeft bij herhaling aangegeven bang te zijn voor zijn vader en dat hij, als hij wel weer bij zijn vader zou moeten wonen, meteen weer weg zal lopen. X. wil zijn vader zelfs niet bezoeken, althans niet zonder een begeleider erbij. Ook in zijn videoboodschap heeft X. duidelijk naar voren gebracht dat hij niet bij zijn vader, maar bij zijn halfzus wil blijven wonen. Gelet op de leeftijd van X, de wijze waarop hij zich – in de videoboodschap – presenteert en de indruk die hij maakt, is het hof van oordeel dat zijn mening als zwaarwegend bij de beoordeling van het verzoek van de vader dient te worden betrokken.”³⁸

Het kan ook zo zijn dat de stem van het kind weliswaar zwaar wordt meegewogen, maar dat het hof toch een beslissing neemt die indruist tegen de mening van het kind. Over een 15-jarige jongen die graag weer bij zijn moeder wil wonen, oordeelt het hof als volgt:

“Het hof realiseert zich dat X. ten opzichte van de andere kinderen een bijzondere plaats inneemt in die zin dat hij de oudste is en dat vast staat dat hij momenteel niet op een voor hem geschikte plek zit, hetgeen ook zijn weerslag heeft op zijn schoolprestaties. Het hof oordeelt het in dit stadium echter niet in zijn belang om tegemoet te komen aan zijn wens om naar de moeder terug te keren. Het risico op mislukking van die terugplaatsing en verdere destabilisering is op dit moment naar het oordeel van het hof te groot.”

Ad 2. de beschikking bevat summier informatie over hoe de mening van het kind is gewogen

In een klein aantal van de onderzochte zaken noemt het hof het kindgesprek in zijn motivatie. Dit was bijvoorbeeld het geval in de volgende zaak:

“Op grond van de overgelegde stukken, het horen van X. en hetgeen ter zitting door zowel de grootvader als de stichting naar voren is gebracht staat vast dat bij X. nog steeds sprake is van een ontwikkelingsbedreiging.”

De afsluiting van het kindgesprek bleef vaak kort. Bijna nooit werd aangegeven dat de raadsheer de mening van de minderjarige mee zal nemen in zijn beslissing.

In een andere zaak liet het hof weten dat het kindgesprek een van de onderdelen van de motivering vormde:

“X. heeft het hof laten weten dat hij eerst moest wennen bij zijn vader maar dat hij daar nu graag zou willen blijven wonen. (...) X. heeft tijdens het gesprek (...) laten weten dat de ruzies met broer Y. steeds minder worden en dat hij zelf rustiger is geworden. Voldoende aannemelijk is dat de thuissituatie bij de vader veilig en stabiel is.”

In een ander voorbeeld wordt weliswaar naar de mening van de minderjarige verwezen, maar is dit heel kort en uit de beschikking wordt ook niet duidelijk of dit blijkt uit het kindgesprek of dat de raadsheer vanuit een andere bron tot deze overtuiging zijn gekomen:

“Daar komt bij dat tussen de ouders sprake is van een slechte verstandhouding en X. zich fors tegen de moeder lijkt af te zetten.”

In andere zaken houdt het hof het op een weergave van de mening van de kinderen. Dit is het geval in het volgende voorbeeld:

“X. heeft voorafgaand aan de zitting laten weten dat hij het op zich leuk heeft bij zijn pleeggezin maar dat hij het liefst bij zijn moeder zou willen wonen of haar in ieder geval vaker, bij voorkeur ieder weekend, zou willen zien. Ook Y. heeft voorafgaand aan de zitting laten weten dat hij, zoals ook blijkt uit de (...) brief, bij zijn moeder zou willen wonen.”

Uiteindelijk gaat het hof niet mee met de zienswijze van het kind. Door de beschikking heel goed te lezen, zou de minderjarige erachter kunnen komen waarom het hof niet met hem meegaat. Maar dat is wel erg lastig te vinden en waarschijnlijk te lastig voor de minderjarige om zelfstandig te begrijpen.

Ad 3. de beschikking bevat geen informatie over hoe de mening van het kind is gewogen

In verreweg de meeste zaken worden in de beschikking geen woorden gewijd aan het kindgesprek dat heeft plaatsgevonden en/of aan de brief die is verstuurd. Het is onduidelijk waarop deze keuze om het kindgesprek of de brief niet te noemen, is gebaseerd. In een enkel geval ligt het voor de hand, bijvoorbeeld omdat de zaak niet-ontvankelijk is. Ook zijn er een paar zaken waarin niet aan het kindgesprek wordt gerefereerd en waarin de minderjarige als zeer kwetsbaar wordt beschreven, bijvoorbeeld: *“Hij is gediagnosticeerd met zwakbegaafdheid, ADHD en een oppositioneel-opstandige gedragsstoornis.”* In een andere zaak kwam het voor dat de brief van 14-jarig meisje op zitting een cruciale rol speelde – de brief werd ter zitting voorgelezen sloeg als het ware de moeder ‘de

38 Hof Arnhem-Leeuwarden 19 december 2013, ECLI:NL:GHRARL:2013:10068.

wapens' voor haar verzoek om thuisplaatsing uit de handen – maar in de beschikking werd helemaal niet aan deze brief gerefereerd. Wellicht ligt hieraan de behoefte aan ten grondslag om het kind te beschermen: om de minderjarige niet tot het middelpunt van de strijd te maken, wordt ervoor gekozen om de argumentatie vanuit een andere hoek op te bouwen. Als tijdens de zitting de mening van het kind heel duidelijk naar voren komt, is volgens ons de aangewezen weg om deze lijn door te trekken door in de beschikking inzicht te geven in de wijze waarop deze brief een rol heeft gespeeld in de besluitvorming.

5.3 De motivering in gesloten jeugdzorgzaken

In zes van de onderzochte zaken stond een uithuisplaatsing in gesloten jeugdzorg centraal. In vijf van deze zaken was de minderjarige zelf in beroep gegaan tegen zijn gesloten plaatsing. In de desbetreffende beschikkingen wordt de mening van de minderjarige duidelijk weergegeven. Dit is logisch omdat de inhoud van het verzoekschrift altijd wordt weergegeven in een beschikking. Vervolgens blijkt uit alle onderzochte zaken ook dat het hof heel zorgvuldig motiveert waarom wel of niet – meestal niet – aan de mening van het kind gehoor wordt gegeven. Dit blijkt uit het volgende voorbeeld:

“Anders dan X. stelt, is het hof van oordeel dat minder ingrijpende maatregelen dan een gesloten plaatsing door de stichting zijn beproefd. Uit de stukken volgt dat X. – voorafgaand aan de gesloten plaatsing – een aantal open plaatsingen achter de rug heeft, zoals een plaatsing bij familie, in een christelijk pleeggezin en een open observatiegroep van [zorgaanbieder]. Voornoemde plaatsingen hebben de ontwikkelingsbedreiging van X. niet kunnen afwenden vanwege het wegglopedrag van X. en de dreiging vanuit de familie van X.”

Minderjarigen voor wie een machtiging tot gesloten plaatsing wordt verzocht, krijgen een raadsman toegevoegd. In de beschikkingen is terug te lezen dat, wanneer het om een technisch-juridische kwestie gaat zoals de vereisten die worden gesteld aan de instemmingsverklaring van een gedragswetenschapper, de advocaat van de minderjarige diens belangen verwoordt.

In één zaak betreffende een gesloten jeugdzorg plaatsing verzoekt de moeder om beëindiging van de ondertoezichtsstelling van haar dochter (géén beëindiging van de gesloten plaatsing). De dochter van 11 jaar is niet opgeroepen voor de zitting, wel wordt haar advocaat bijzondere toestemming verleend om als toehoorder de mondelinge behandeling bij te wonen.

De hoven gaan op verschillende manieren om met de aanbeveling van het VN-Kinderrechtencomité om jegens de minderjarige inzichtelijk te maken hoe zijn inbreng is meegewogen.

6. Slot

Kinderen hebben het recht om serieus te worden genomen in een juridische procedure die hen persoonlijk aangaat. Enige mate van inspraak vergroot immers de kans op een stabiele plaatsing en dit recht vloeit tevens voort uit art. 20 lid 3 IVRK. De praktijk van de gerechtshoven laat zien dat het serieus nemen van kinderen geen sinecure is en in iedere zaak opnieuw zorgvuldig dient te worden aangepakt. Hoewel de onderzoeksresultaten vooral eigen impressies zijn – waaraan geen 'harde' cijfers kunnen worden ontleend – blijkt toch wel dat niet altijd helder is waarover het kindgesprek gaat en welke plek het kindgesprek inneemt in de procedure en in de beslissing. Het onderzoek laat zien dat de 12-jaarsgrens in de rechtspraak vrij strikt wordt benaderd en op zichzelf vaak bepalend is voor hoe men tegen de capaciteit van het

kind aankijkt. Slechts 2 van de 57 kinderen jonger dan 12 jaar participeerden in de procedure en dat was op eigen verzoek of via de advocaat van een meisje, dat gesloten geplaatst was, die bij de zitting aanwezig was. Dit is strikt genomen geen vorm van directe participatie, omdat het meisje zelf niet bij de zitting aanwezig was. Het is onder de huidige wet aan de eigen beoordeling van de rechter om een jong kind te horen. Maar deze uitkomst noopt tot de vraag of de 'kan-bepaling' (art. 809 Rv) in de praktijk wel echt leidt tot een serieuze afweging om deze kinderen te horen, zeker ten aanzien van kinderen van 10 en 11 jaar oud.

Ook blijkt dat kinderen van 12 jaar en ouder voor het overgrote deel gehoor geven aan de oproep om gehoord te worden. Meestal vindt het horen plaats in de vorm van een kindgesprek. Op zitting komen alleen minderjarigen voor wie de procedure voor gesloten jeugdzorg geldt en 17-jarigen. De combinatie van een brief plus een kindgesprek komt ook nogal eens voor. Een videoboodschap van een minderjarige komt in dit onderzoek een keer voor. Gerechtshoven weten op dit moment nog niet goed welke ruimte ze willen bieden aan het gebruik van dergelijke communicatiemiddelen.³⁹ Uit de onderzochte zaak blijkt dat een videoboodschap een heel krachtig hulpmiddel kan zijn voor het kind om zijn mening te verwoorden.

Hoewel het kindgesprek in alle gerechtshoven redelijk op dezelfde manier verloopt, hanteert elke raadsheer een eigen, persoonlijke aanpak. Sommige raadsheren lijken meer bedreven te zijn in een soepele omgang met kinderen dan hun collega's en hoe 'vrijelijk' kinderen zich voelen om hun mening te uiten lijkt voor een deel af te hangen van de communicatie-

³⁹ In beginsel wordt het kenbaar maken van de mening via videoconferentie, internet, Skype, social media, filmpjes e.d. (nog) niet toegestaan in verband met de gebrekkige controle op privacy en beïnvloeding/sturing (Professionele standaard kindgesprekken, 24 maart 2015).

vaardigheden van de raadsheer. Wat vaak in de lucht blijft hangen is het precieze doel van het kindgesprek. Daarom blijven uiterst relevante vragen nogal eens liggen, zoals: 'Hoe is de relatie met jouw gezinsvoogd?'; 'Hoe verloopt de hulpverlening?' en 'Wat moet er volgens jou gebeuren om weer thuis te kunnen wonen?' Vaak komen kinderen met praktische problemen en vragen naar het kindgesprek die voor hen op dat moment het meest prangend zijn. Deze vragen worden niet altijd teruggekoppeld op de zitting die op het kindgesprek volgt.

Dat het doel van het horen van kinderen wat in de lucht blijft hangen, is ook terug te lezen in de beschikkingen. In de meeste gevallen wordt helemaal niet aan de mening van het kind gerefereerd. Het is lastig om te achterhalen in hoeverre de mening van het kind wordt 'vergeten' in de beschikking, of wellicht wel meeweegt in de beslissing zonder dat een direct verband is gelegd met het kindgesprek, of dat de informatie over hoe de mening van het kind wordt gewogen, bewust achterwege wordt gelaten vanuit de beschermingsgedachte dat kinderen niet te veel moeten worden belast met de gevolgen van hun uitspraken. Maar als tijdens de zitting de mening van het kind heel duidelijk naar voren komt – bijvoorbeeld het geval waarin de brief van een kind hardop wordt voorgelezen – is volgens ons de aangewezen weg om deze lijn door te trekken door in de beschikking inzicht te geven in de wijze waarop deze mening een rol heeft gespeeld in de besluitvorming.

Soms wordt wel degelijk gerefereerd aan het kindgesprek of wordt gemotiveerd aangegeven waarom de beslissing afwijkt van de mening van het kind. Maar meer transparantie en openheid over hoe de informatie van het kind is meegewogen, zou volgens ons de naleving van art. 12 IVRK ten goede komen. Een betere terugkoppeling naar het kind laat zien dat het recht om gehoord te worden, serieus wordt genomen. Of

Het is niet altijd helder waarover het kindgesprek gaat en welke plek het kindgesprek inneemt in de procedure en in de beslissing.

in de woorden van het VN-Kinderrechtencomité: *"(t)he feedback is a guarantee that the views of the child are not only heard as a formality, but taken seriously"*.

Maar wellicht komt verandering in de magere informatievoorziening jegens het kind, nu de wet vereist dat het verzoekschrift vermeldt of, en zo ja, op welke wijze, de inhoud dan wel de strekking van het verzoekschrift is besproken met de minderjarige en welke reactie de minderjarige hierop heeft gegeven (art. 799a lid 2 Rv). Onzes inziens valt uit deze bepaling tevens een verzwaarde rechterlijke motiveringsplicht af te leiden.⁴⁰

Ten aanzien van minderjarigen die gesloten geplaatst zijn, valt op dat zij ter zitting een centrale rol spelen. Meestal zijn zij zelf de verzoekende partij en het gesprek ter zitting gaat steeds over hen en wordt steeds gevoerd met hen en daarbij helpt hun advocaat.

De gerechtshoven geven zelf in hun professionele standaard aan dat het kindgesprek vooral dient om ruimte te geven aan het kind: *"Informatievergaring is niet het primaire doel, maar vloeit onvermijdelijk voort uit het gesprek."*⁴¹ Die benadering zien we zowel terug in de gesprekken als in de eindbeschikking. Met het oog op aanbevelingen van het VN-Kinderrechtencomité en het belang van transparantie in de richting van kinderen, is het een discussie onder raadsheren waard of in de beschikking wellicht op een meer bevredigende wijze kan worden uitgelegd hoe de mening van het kind een rol heeft gespeeld in de besluitvorming. Hier hebben kinderen immers recht op, gelet op art. 12 lid 1 IVRK: *"waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht"*.

40 Zie tevens M.R. Bruning, 'De ondertoezichtstelling herzien. Snellere bemoeienis met meer rechtswaarborgen', AA 2011, p. 787.

41 Professionele standaard kindgesprekken, 24 maart 2015.